

NUOREN LUKUTAITOVAIKUTTAJAN KÄSIKIRJA

Nuoret lukutaitovaikuttajat on Sanataideyhdistys Yöstäjän Tampereella 2025–26 toteuttama hanke. Hankkeessa selvitettiin ja kokeiltiin lasten ja nuorten itsensä toivomia tapoja edistää lukemista ja kirjoittamista. Hankkeessa kokeiltiin erityisesti sanataidepedagogisia menetelmiä kuntatason lukutaitotyössä ja osallisuuden vahvistamisessa.

Hankkeen yhteistyökumppanina oli Tampereen kaupunki.

Perusopetus: Vuoreksen koulu, 6C ja 6D sekä Kämmeniemen koulu, 7. luokat

Lastenkulttuurikeskus Rulla

Kulttuurikasvatusohjelma Taidekaari

Nuorisopalvelut: nuorten kulttuurikeskus Monitoimitalo 13, nuorisovaltuusto

Kirjasto, pääkirjaston lasten ja nuorten osasto

Lukeva Tampere -työryhmä (Tampereen lukutaito-ohjelma)

LUKUTAITOVAIKUTTAJAT

SANATAIDEYHDISTYS

yöstäjä ry

TAMPERE

NUORET LUKUTAITOVAIKUTTAJAT

Hankkeeseen osallistui

460 lasta ja nuorta

70 aikuista

Hankkeessa syntyi

- 1 lukutaidon pelastussuunnitelma alakouluun
- 1 luovan kirjoittamisen toimintasuunnitelma yläkouluun
- 1 äikäntunneille sopiva sanataidetehtävämateriaali
- 1 kirjoittamisesta kertova rap-biisi
- 1 lukemisen merkityksestä kertova yhteisötaideteos
- 1 kirjoituskilpailu
- 2 luokkalehteä
- 3 novelliantologiaa
- 3 teatteriesitystä
- 3 sanataideseinää
- 3 työpajamallia lukutaitovaikuttamiseen
- 4 kyselypohjaa eri kohderyhmille
- paljon iskulauseita lukemisen edistämiseen
- + yksi kaupunkitasoinen lukutaito-ohjelma!

NUORET LUKUTAITOVAIKUTTAJAT –TOIMINTAMALLI

- 1) Ennakkokysely
- 2) Ikätasoinen vaikuttamistyöpaja: ideointi ja äänestäminen
- 3) Toivotun toiminnan toteuttaminen
- 4) Palaute ja arviointi

Missä?

VUOREKSEN KOULU

Ketkä?

6C ja 6D sekä luokkien opettajat

Miksi?

Opettajien havainto: oppilaiden on haastavaa löytää lukemisen motivaatiota. Kirjoittaminen ja oma tuottaminen sen sijaan innostaa. Pyritään lisäämään oppilaiden vaikutusmahdollisuuksia lukemaan innostamisen tapoihin erityisesti koulussa.

Miten?

- Laaditaan oppilaiden ehdotusten pohjalta lukemisen pelastussuunnitelma.
- Toteutetaan pysyvä sanataideseinä, jossa voidaan esitellä oppilaiden omia tekstejä, jotka innostavat myös muita lukemaan.

LUKEMISEN PELASTUSSUUNNITELMA

1. Kysely lukuharrastuksista ja lukemiseen liittyvistä mielikuvista
2. Työpaja: Millainen olisi unelmien lukeva koulu?
3. Työpaja: Miten edistetään lukuintoa koulussa, kotona ja harrastuksissa?
Mitä haasteita lukemiseen liittyy? Äänestys parhaista ehdotuksista
4. Lukemisen pelastussuunnitelman kokoaminen
5. Pelastussuunnitelman mukainen palkintotunti

SANATAIDESEINÄ

1. Soveltuvan ilmoitustaulun valitseminen ja somistaminen
2. Sanataidetehtäväohjeet
3. Esimerkkitoteutukset sanataideseinälle

Jatkossa

- Vuoreksen koulun lukutiimi aloittaa syksyllä 2026 ja käyttää työskentelyn pohjana myös oppilaiden ideoimaa lukemisen pelastussuunnitelmaa.
- Sanataideseinällä julkaistaan jatkossa oppilaiden omaa sanataidetta.

Missä?

KÄMMENNIEMEN KOULU

Ketkä?

7A, 7B, 7C, 7D sekä luokkien äidinkielen opettajat

Miksi?

Opettajien havainto: luova kirjoittaminen sekä omien tekstien jakaminen muille tuntuu oppilaista haastavalta. Suuri osa oppilaista on kuitenkin ahkeria lukijoita. Pyritään lisäämään innostusta omaan tuottamiseen sekä vertaistekstien näkyvyyttä.

Miten?

- Laaditaan oppilaiden ehdotusten pohjalta luovan kirjoittamisen toimintasuunnitelma.
- Toteutetaan luovan kirjoittamisen projekti, jossa tutustutaan yhteisölliseen tuottamiseen ja julkaistaan projektissa syntyneitä tekstejä.

Tulokset

LUOVAN KIRJOITTAMISEN TOIMINTASUUNNITELMA

1. Kysely kirjoitusharrastuksesta ja kirjoittamiseen liittyvistä asenteista ennen luovan kirjoittamisen projektia
2. Työpaja: Miten edistetään luovaa kirjoittamista koulussa? Äänestys parhaista ehdotuksista
3. Luovan kirjoittamisen toimintasuunnitelman kokoaminen
4. Toinen kysely kirjoittamiseen liittyvistä asenteista
5. Suunnitelman mukainen palkintotunti

VINKKEJÄ YLÄKOULUN LUOVAAN KIRJOITTAMISEEN

1. Sanataidetehtäväideat opettajille
2. Yhteisöllinen sanataideprojekti äidinkielen tunneilla: 4 työpajaa
3. Oman kaunokirjallisen tekstin kirjoittaminen
4. Yhteisen julkaisun kokoaminen

Jatkossa

- Luovan kirjoittamisen projekti ja julkaisu jatkossa kaikille 7. luokille.

Missä?

KIRJASTO

Ketkä?

Pääkirjaston lasten ja nuorten osaston henkilökunta

Miksi?

Tarpeena kehittää lasten ja nuorten oman sanataiteen näkyvyyttä kirjastossa ja sanataidemenetelmien hyödyntämistä kirjaston lukutaitotyössä.

Miten?

- Tehdään yhteisten tarpeiden ja ideoiden kartoitus kirjaston henkilökunnan kanssa.
- Kokeillaan kirjastoissa sanataidekasvattajien suunnittelemia osallistavia tehtäviä.

Tulokset

1. Jouluaiheinen kirjoituskilpailu, jonka voittajatekstit julkaistiin yhteisenä joulukalenterina
2. Kirjaetsintäkuulutus-pohja ja -ilmoitustaulu lapsille ja nuorille kirjavinkkien jakamiseen
3. Sanataideseinä: lasten ja nuorten sanataidekoulun tekstejä esillä kirjastossa
4. Kirjavinkkausten osallistavat kehittämisideat

Jatkossa

- Hankeyhteistyö kirjaston kanssa: koetun lukutaitotyön kehittäminen 'Motia, jaksua ja aikaa' -hankkeessa

Missä?

NUORTEN KULTTUURIKESKUS MONITOIMITALO 13

Ketkä?

Teatteriharrastusryhmät 10–18-vuotiaille

RapFactory-harrastusryhmä

Tampereen nuorisovaltuusto

Avoin työpaja kaikille yli 10-vuotiaille

Kyselyvastaajat

Miksi?

Yhteinen havainto: tarpeena nostaa esiin lukemisen ja kirjoittamisen osuutta nuorisopalvelujen toiminnassa. Tavoitteena myös vahvistaa sanataiteen tuntemusta vapaa-ajan toimintana sekä innostaa uusia nuoria mukaan omaehtoiseen sanataidetoimintaan.

Miten?

- Kuullaan nuoria lukuharrastukseen liittyvistä asenteista ja Tampereen lukutaito-ohjelman suunnitelluista toimenpiteistä.
- Pyydetään nuorten kulttuuriharrastusryhmiä käsittelemään lukemis- ja kirjoittamisaihetta osana omaa taidettaan.
- Järjestetään kaikille nuorille avoin ideointityöpaja kirjoittamisen harrastamisesta.
- Järjestetään luovan kirjoittamisen kurssi.
- Suunnitellaan viestintää nuorisovaltuuston viestintätiimin kanssa.

Tulokset

1. LUKUHARRASTUSKYSELY 13–20-vuotiaiden kuulemiseen kuntien lukutaito-ohjelmia varten
2. KIRJOITTAMISEN HARRASTUSTOIMINNAN IDEOINTITYÖPAJAMALLI: Miten tukea nuorten yhteisöllistä ja omaehtoista kirjoittamisen harrastustoimintaa?
3. YHTEISÖLLINEN SANATAIDETEOS lukemisen merkityksestä
4. HARRASTUSRYHMIEN TAIDESISÄLLÖT: teatteriryhmien esitykset, RapFactory-ryhmän biisi 'Avoin kirja'

Jatkossa

- Nuorten toivomaa kirjoittajatoimintaa käynnistetään Nuorisopalvelujen toimesta.
- Nuorisopalvelujen viestinnässä nostetaan esiin lukeminen ja kirjoittaminen.
- Yhteistyö Kirjoittamo-jatkohankkeessa: nuorten oman tekstijulkaisutoiminnan kehittäminen

Missä?

LASTENKULTTUURIKESKUS RULLA
ETELÄ-HERVANNAN KOULU

Ketkä?

Tampereen kaupunki, kulttuuripalvelut, lastenkulttuurin henkilökunta
Kulttuurikasvatusohjelma Taidekaaren henkilökunta
Etelä-Hervannan koulun 3B ja 3D

Miksi?

Yhteinen havainto: alle kouluikäisille suunnatun sanataide- ja kirjallisuustoiminnan kehittäminen lastenkulttuurikeskuksen toimintana sekä lasten kuuleminen kulttuurikasvatusohjelman sanataidesisältöjen kehittämiseksi

Miten?

- Selvitetään kyselyllä pikkulapsiperheiden toiveita ja asenteita lukutaitotyöhön liittyen.
- Järjestetään kulttuurikasvatusohjelman sanataidekokonaisuuden kehittämistyöpajat kahdelle 3. luokalle.

Tulokset

1. LUKUHARRASTUSKYSELY PIENTEN LASTEN VANHEMMILLE
2. TAIDEKAARI-KULTTUURIKASVATUSOHJELMAN
SANATAIDESISÄLTÖJEN TÄYDENTÄMINEN: luokkajulkaisu ja näyttely

Jatkossa

- Sanataiteen kulttuurikurssit osana lastenkulttuurin vapaa-ajan kurssitarjontaa
- Lasten oma sanataidejulkaisu osana kulttuurikasvatusohjelmaa, yhteistyössä kaupungin aluekehittämishajelman kanssa

KEHITTÄMISEHDOTUKSIA VALTAKUNNALLISEEN LUKUTAITOTYÖHÖN

Nuoret lukutaitovaikuttajat -hankkeen tulosten pohjalta ehdotamme toimia valtakunnallisen lukutaitotyön kehittämiseksi:

- Lasten ja nuorten oma osallisuus ja toimijuus tulisi huomioida lukutaitotyön rahoitusperusteena.
- Lukutaidon infrastruktuurista täytyy muodostaa parempi kuva sekä valtakunnallisesti että kuntatasolla: mitkä ovat eri toimijoiden roolit ja resurssit? Tässä yhteydessä tulee huomioida kirjallisuuden taiteenalan ammattilaisten ja järjestöjen osuus.
- Ammattimaisesti toteutetun harrastus- ja vapaa-ajan toiminnan merkitys tulee tunnistaa ja tunnustaa lasten ja nuorten lukutaitotyössä. Tähän tarvitaan koulutettuja ohjaajia ja pysyviä resursseja. Tarvitaan myös lisää tietoa lukemisen ja kirjoittamisen harrastustoiminnan osallistujamääristä, siihen liittyvistä asenteista sekä rahoituksesta.
- Kuntien lukutaito-ohjelmien laatimisessa tulee huomioida lasten ja nuorten taideharrastamisen ja taidekasvatuksen näkökulma. Taidekasvatuksen ja nuorten harrastamisen edistäminen ovat myös kunnan lakisääteisiä tehtäviä: miten nämä huomioidaan lukutaito-ohjelmissa?
- Kirjallisuuteen ja kirjoittamiseen liittyvästä taidepedagogisesta toiminnasta tarvitaan lisää tietoa ja tutkimusta. Lisäksi sanataidekasvatuksen kentällä jo olemassaoleva pedagogiikka on tunnistettava ja sitä on hyödynnettävä järjestelmällisemmin kaikessa lukutaitotyössä, jotta vakiintuneita menetelmiä ei jatkuvasti keksittäisi uudelleen.

Lasten ja nuorten osallisuutta lukutaitotyössä pitää arvioida myös kirjallisuuden taiteenalan näkökulmasta. Näin voidaan huomioida lasten ja nuorten oma ääni, toiveet ja taiteilijuuden tukeminen. Tärkeitä kysymyksiä ovat:

- Osallistuvatko lapset ja nuoret heihin kohdistuvan lukutaitotyön suunnitteluun?
- Tuetaanko lasten ja nuorten vapaa-ajan harrastuneisuutta ja kirjallista tekijyyttä?
- Mikä on taiteenalan ammattilaisten rooli kunnan lukutaitotyössä?

Lasten ja nuorten osallisuutta tulee tarkastella sekä päätöksentekoon vaikuttamisena että osallisuuden kokemuksena. Kunnissa lukutaitovaikuttamista voi toteuttaa osana kaikkia kunnan toimintoja. Laajemmassa kunnallisessa päätöksenteossa nuoria voidaan kuulla lukemisen kysymyksissä esimerkiksi nuorisovaltuustojen kautta.

Koulujen oppilaille voidaan toteuttaa ikätasoisia kyselyjä lukemisesta ja kirjoittamisesta, tarjota mahdollisuuksia valita itseä kiinnostavaa luettavaa sekä ottaa lapset ja nuoret mukaan suunnittelemaan ja toteuttamaan lukemiseen liittyviä tapahtumia.

Varhaiskasvatuksessa lasten toiveita voidaan kuulla ja toteuttaa arjessa (esimerkiksi toivekirjat, tarinoihin liittyvä toiminta). Alle kouluikäisten osallistamisessa vanhemmat ovat keskeisessä roolissa, ja lukutaitotyötä koskevia kyselyjä on hyvä toteuttaa myös pienten lasten vanhemmille.

Vapaa-ajan toiminnan järjestäjien tulee varmistaa, että lapsille ja nuorille on tarjolla ammattimaisesti toteutettua, saavutettavaa ja yhdenvertaista harrastustoimintaa.

Lait, joiden soveltamista tulisi arvioida lasten ja nuorten lukutaitotyön näkökulmasta:

- Laki kuntien kulttuuritoiminnasta
- Nuorisolaki
- Laki taiteen perusopetuksesta

LIITE 1: Lukuharrastuskysely 13–20-vuotiaille

1. Ikäsi *

2. Harrastatko lukemista vapaa-ajallasi? *

(Päivittäin, Muutaman kerran viikossa, Silloin tällöin, Harvoin, En koskaan)

3. Mikä seuraavista edistäisi mielestäsi parhaiten lasten ja nuorten lukemisen harrastamista vapaa-ajalla? Laita vaihtoehdot järjestykseen niin, että tärkein on ylimpänä. *

- Uutuuskirjat olisivat paremmin esillä ja saatavilla kirjastoissa.
- Erilaiset kilpailut, haasteet ja palkinnot lukemiseen liittyen
- Vanhemmat rajoittaisivat ruutuaikaa ja kannustaisivat lukemaan sen sijaan.
- Nuorten oma lehti, verkkolehti tai muu alusta, jossa julkaistaan nuorten omia tekstejä
- Kirjat ja lukeminen olisivat paremmin esillä lasten ja nuorten tiloissa ja tapahtumissa.
- Enemmän lukupiirejä, kirjakerhoja ja muita vastaavia harrastusryhmiä

4. Mikä innostaa/on innostanut juuri sinua lukemaan? (avovastaus, vapaavalintainen)

5. Vastaa seuraaviin väittämiin. *

(Täysin samaa mieltä, Melko samaa mieltä, Hieman eri mieltä, Täysin eri mieltä)

- Nuoret voivat vaikuttaa lukemisedistämistyöhön kunnassani.
- Lukemiseen ja kirjoihin liittyvät harrastusryhmät innostaisivat lukemaan enemmän.
- Nuorten omia tekstejä julkaistaan riittävästi.
- Saan tarpeeksi tietoa minulle sopivasta luettavasta.

6. Missä sinun mielestäsi pitäisi tiedottaa lukemiseen ja kirjallisuuteen liittyvästä toiminnasta ja tapahtumista, että tieto tavoittaisi niistä kiinnostuneet nuoret parhaiten? Valitse enintään 2 vaihtoehtoa. *

- Wilmassa
- Koulussa
- Kirjastossa
- Verkko- ja somealustoilla
- Tiedotusvälineissä (uutiset, lehdet)
- Nuorisotiloissa, harrastuspaikoissa
- Muu

7. Missä lukemisen ja kirjallisuuteen liittyvää toimintaa pitäisi mielestäsi järjestää? Valitse enintään 2 vaihtoehtoa. *

- Netissä
- Nuorisotaloilla
- Kirjastoissa
- Koulujen tiloissa koulupäivän jälkeen
- Muu

8. Missä nuorten tekstejä voisi/pitäisi julkaista, jotta nuoret löytäisivät ne? Valitse enintään 2 vaihtoehtoa. *

- Painetuissa julkaisuissa
- Lehdissä
- Julkisessa tilassa (kuten kirjastoissa, nuorisotaloissa, kauppakeskuksissa)
- Verkkotalustoilla (esim. Discord) tai sosiaalisessa mediassa
- Muu

9. Jos saisit itse ehdottaa yhtä nuoria koskevaa toimenpidettä kuntasi lukutaito-ohjelmaan, mitä ehdottaisit?

(avovastaus, vapaavalintainen)

10. Monien mielestä lukemiseen ja kirjoittamiseen liittyy negatiivisia mielikuvia. Tuleeko sinulle mieleen keinoja, joilla mielikuvia voisi parantaa?

(avovastaus, vapaavalintainen)

11. Etsi mainoslause tai slogan, jolla voi houkutella ihmisiä lukemaan! (Parhaita voidaan käyttää nimettöminä kuntasi lukutaito-ohjelman tiedotuksessa.)

(avovastaus, vapaavalintainen)

12. Halutessasi voit jättää tähän yhteystietosi, jos toivot, että olemme sinuun yhteydessä kertoaksemme tarkemmin mahdollisuuksista olla itse järjestämässä tai suunnittelemassa jotain tapahtumaa tai toimintaa.

TAUSTATIEDOT

1. Kotikunta*

2. Lasten äidinkieli tai -kielet*

(suomi, muu)

3. Minkä ikäisiä lapsia perheessänne on? *

- 0-2
- 3-6
- 7-12
- 13-17

4. Kuinka usein perheessänne luetaan lapselle/lapsille? *

(Päivittäin, muutaman kerran viikossa, harvemmin)

5. Kuinka usein käyttö kirjastossa?

- kerran viikossa tai useammin
- 1-3 kertaa kuukaudessa
- muutaman kerran vuodessa
- harvemmin

TOIVEET LUKEMISEN EDISTÄMISEEN LIITTYEN

6. Millaiseen lukemiseen tai kirjoihin liittyvään toimintaan osallistuisit mieluiten lapsesi kanssa? *

- Kirjallisuustapahtumiin
- Kirjavinkkauksiin
- Säännöllisiin sanataidekerhoihin tai -ryhmiin
- Yksittäisiin tarina- tai runotyöpajoihin
- Lorutuokioihin
- Kirjailijavierailuihin
- Satutuokioihin
- Muu

7. Miten kotikunnassasi voitaisiin parhaiten tukea lapsiperheiden lukuharrastusta? Valitse 2 vaihtoehtoa. *

- Lisäämällä lasten tekemien tekstien ja sanataiteen näkyvyyttä (esim. lasten omat sadut, runot, tarinat)
- Tarjoamalla tietoa ja opastusta vanhemmille
- Parantamalla lastenkirjojen saatavuutta
- Järjestämällä lukukampanjoita
- Järjestämällä ohjattua harrastustoimintaa
- Muu

8. Onko sinulla idea lapsiperheille suunnatusta, lukemiseen tai kirjallisuuteen liittyvästä tilasta tai tapahtumasta, jota kunnassasi voitaisiin kehittää?

(avovastaus, vapaavalintainen)

9. Vapaa sana tai palautetta kyselystä

Oletteko nuorten lukutaitovaikuttamisessa täyden kympin kunta?

Jokaisesta kyllä-vastauksesta saa yhden pisteen.

Lasten ja nuorten osallisuutta vahvistavat toimenpiteet	
Onko kunnassa lukutaito-ohjelma, jonka sisältöön lapset ja nuoret ovat saaneet vaikuttaa?	
Onko kunnassa lasten ja nuorten lukutaitotyötä edistävä eri toimialojen yhteistyöryhmä tai vastaava?	
Onko kunnassa lukukoordinaattori tai sanataidepedagogi, jonka vastuulla on lasten ja nuorten luku- ja kirjoitustaidon edistäminen kunnan eri toiminnoissa?	
Onko kunnassa kulttuurikasvatusohjelma, jonka kirjallisuussisällöt tukevat lasten omaa taiteilijuutta?	
Tekeekö kunta yhteistyötä kirjallisuusalan järjestöjen kanssa esimerkiksi tukemalla lasten ja nuorten kirjallisuustapahtumia ja -hankkeita tai ostamalla työpajasisältöjä?	
Onko 0–18-vuotiaille tarjolla kirjallisuuden ja kirjoittamisen ammattilaisen ohjaamia vapaa-ajan harrastusryhmiä?	
Onko lapsille ja nuorille tarjolla taiteen perusopetusta sanataiteessa?	
Onko vapaa-ajan kirjallisuustoimintaa arvioitu saavutettavuuden ja yhdenvertaisuuden näkökulmasta (esimerkiksi erityis- ja kieliryhmät)?	
Onko kunnassa vuosittaisia kilpailuja tai haasteita nuorille lukijoille ja kirjoittajille?	
Tuetaanko lasten ja nuorten omien tekstien näkyvyyttä kunnassa esimerkiksi toteuttamalla näyttelyjä tai julkaisuja?	

YHTEENSÄ

/10

Testin kysymykset on laadittu Nuoret lukutaitovaikuttajat -hankkeen kysely- ja työpajatulosten pohjalta.